

“2004 sayılı İİK m.261/f.1 hükmü gereği "Alacaklı, ihtiyati haciz kararının verildiği tarihten itibaren on gün içinde kararı veren mahkemenin yargı çevresindeki icra dairesinden kararın infazını istemeye mecburdur. Aksi halde ihtiyati haciz kararı kendiliğinden kalkar." cümlesinde belirtilen "...verildiği tarihten itibaren..." ibarelerinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.13 ve m.36. hükmüne aykırı olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Mahkememizde görülen somut davada 24/03/2025 tarihinde ihtiyati haciz kararının verildiği, ihtiyati haciz kararının verildiği tarihten itibaren on gün içinde kararı veren mahkememizin yargı çevresindeki icra dairesinden kararın infazının istenmediği, zaten bu nedenle de davalı vekilince ihtiyati haciz kararının kendiliğinden kalkmasına karar verilmesinin talep edildiği sabittir.

Bu durumda verilen ihtiyati haciz kararı sonrası, kararın verildiği tarihten itibaren on gün içinde kararı veren mahkememizin yargı çevresindeki icra dairesinden kararın infazının istenmemesi karşısında ihtiyati haciz kararının kendiliğinden kalkması ile sonuçlanması ihtimal dairesindedir.

İşte tam bu noktada, ihtiyati haciz kararının verildiği tarihin, ihtiyati haciz kararının verilmesini talep eden davacı tarafından bilinip bilinemeyeceği önem arz etmektedir. Bu nedenle İİK m.261/f.1 hükmünde belirtilen "...verildiği tarihten itibaren..."ibaresinin anayasaya aykırı olup olmadığı üzerinde durulmalıdır.

Bu ibarelerin önemi ise şu noktadadır:

Somut davada olduğu üzere davacının ihtiyati haciz kararının verildiği tarihten itibaren on gün içinde kararı veren mahkemenin yargı çevresindeki icra dairesinden kararın infazını isteyebilmesi için öncelikle karar numarasının verilmesi zorunludur. Görülen bir dava dosyası içinde ihtiyati haciz kararının verilmesi ancak kararın verilmesi ve UYAP ortamında yazdırılarak imzalanması ile birlikte söz konusu olacak, en erken bu tarihte davacı kararı öğrenecektir. Burada kanun koyucu davacıya kararın verildiği tarihten itibaren on gün içinde kararın infazını istemeye mecbur tutmuştur.

Uygulamada da bildirildiği üzere kalemce karar numarasının alındığı tarih, Yönetmelik ve kayıtlara göre de kararın verildiği tarihtir. Oysaki kararın verildiği tarihten itibaren kararın başkan/hakimce yazdırılması çok farklı nedenlerle gecikebilmektedir. Hatta kimi zaman farklı nedenlerle kararın verildiği tarihten itibaren on günlük süre içinde dahi kararın yazdırılmadığı görülmektedir.

Herhangi bir nedenle, ihtiyati haciz kararının verildiği tarihten itibaren on gün içinde sebebi ne olursa olsun bu kararın infazı istenmediği takdirde ise ihtiyati haczin kalkması ihtimalinin davacının adalete erişime dair temel hakkının ve ayrıca adil yargılanma hakkının ihlali sonucu doğurup doğmayacağı önem taşır. Zira bu hakkın kullanılması, ihtiyati haczin kendiliğinden kalkması gibi telafisi imkansız veya zor zararlara yol açabilecektir. Nitekim somut başvuruda bu hal söz konusudur.

O halde bu hükmün Anayasaya aykırı olup olmadığı irdelenmelidir.

AÇIKLAMALAR:

Öncelikle belirtmek gerekir ki bu noktada 2004 sayılı İİK m.261/f.1 hükmünde yer alan "...verildiği tarihten" ibarelerinin Anayasaya aykırı olup olmadığı tartışılacaktır.

01/10/2011 tarihi itibarı ile yürürlüğe giren 6100 sayılı HMK m.20/f.1-birinci cümlesinde yer alan, "..bu karar verildiği anda kesin ise bu tarihten..." ibareleri Anayasa Mahkemesinin 10/02/2016 tarihli ve 2015/76 E.2016/9 K.sayılı kararı ile iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu iptal kararları tarafları, konusu ve sebebiyle bağlı kalındığında o dava için bağlayıcı olsa da "hükmün objektif etkisi"nin sağlanabilmesi açısından Anayasa Mahkemesinin gerekçelerinin tüm mahkemelerce dikkate alınması önem arz eder.

Yukarıda anılan ve iptal başvurusuna esas olan ibarelerin anayasaya aykırılık sorunu ile ilgili, bu gerekçe ışık tutucudur. Böylelikle Anayasa Mahkemesinin anılan kararının objektif etkisi dahi mahkememizce değerlendirilmiş olacaktır.

Adı geçen AYM kararına göre:

1- İtiraz konusu kural "verildiği tarihten itibaren" ibareleridir.

2- Anayasa'nın 13. maddesinde, "Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz." denilmektedir.

3- Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, "Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir." hükmüne yer verilmiştir. Maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının yanında, diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir.

4- Demokratik toplumlarda temel hak ve özgürlükler yönünden serbestlik asıl, sınırlama ise istisnadır. Anayasalar temel hak ve özgürlüklerin hangi nedenlerle ve ne ölçüde sınırlandırılabilceğini belirlemektedir. Bu anlamda, Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin kurallara yer verilmiştir.

5- Öte yandan, Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihat hâlini alan kararlarında belirtildiği üzere, her temel hak ve özgürlüğün doğasından kaynaklanan sınırları da bulunmaktadır. Birlikte yaşamının zorunlu sonucu olarak, hak ve özgürlüklerin başkalarının aynı hak ve özgürlüklerden faydalanmasını engelleyici, başkalarına zarar verici mahiyette kullanılmaması gerekir. Ayrıca, Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kuralların da temel hak ve hürriyetin bir diğer sınırını oluşturabilmesi mümkündür.

6- Anayasa'nın 36. maddesinde, hak arama özgürlüğü güvence altına alınmıştır. Maddede, hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte, bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu söylenemez. Özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunduğu kabul edilmektedir. Ayrıca hakkı düzenleyen maddede herhangi bir sınırlama nedenine yer verilmemiş olsa da, Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kurallara dayanarak bu hakların sınırlandırılması mümkün olabilir. Dava açma hakkının kapsamına ve kullanım koşullarına ilişkin bir kısım düzenlemelerin hak arama özgürlüğünün doğasından

kaynaklanan sınırları ortaya koyan ve hakkın norm alanını belirleyen kurallara olduğu açıktır. Ancak, bu sınırlamalar Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan güvencelere aykırı olamaz.

7- Temel hak ve özgürlükler özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'da öngörülen sebeplerle ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dokunulamayacak "öz", her temel hak ve özgürlük açısından farklılık göstermekle birlikte kanunla getirilen sınırlamanın hakkın özüne dokunmadığının kabulü için temel hakların kullanılmasını ciddi surette güçleştirip, amacına ulaşmasına engel olmaması ve etkisini ortadan kaldıracı bir nitelik taşıması gerekir.

8- Temel hak ve özgürlüklerin özlerine dokunulmaksızın yapılan sınırlamalar yönünden ise bu sınırlamaların, demokratik toplum düzeninin gerekleri ile ölçülülük ilkesine aykırı olmayacağı belirtilmiştir. Bir başka deyişle, öze dokunan sınırlamalar, "demokratik toplum düzeninin gerekleri" ve "ölçülülük" ilkelerine evleviyetle aykırı olacağından, temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunan sınırlamalar yönünden "demokratik toplum düzeninin gerekleri" ve "ölçülülük" ilkeleri bakımından ayrıca inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

9- Öze dokunma yasağını ihlal etmeyen müdahaleler yönünden gözetilmesi öngörülen "demokratik toplum düzeninin gerekleri" kavramı, öncelikle ilgili hak yönünden getirilen sınırlamaların zorunlu ya da istisnai tedbir niteliğinde olmalarını, başvurulabilecek en son çare ya da alınabilecek en son önlem olarak kendilerini göstermelerini gerektirmektedir. "Demokratik toplum düzeninin gerekleri"nden olma, bir sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik ve ölçülü olmasını ifade etmektedir.

10- Anayasa'nın 13. maddesinde ifade edilen "ölçülülük ilkesi", temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin başvurularda dikkate alınması gereken bir diğer ilkedir. Demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkeleri, iki ayrı kriter olarak düzenlenmiş olmakla birlikte bu iki kriter arasında sıkı bir ilişki vardır. Temel hak ve özgürlüklere yönelik herhangi bir sınırlamanın, demokratik toplum düzeni için gerekli nitelikte, başka bir ifadeyle öngörülen kamu yararı amacını gerçekleştirmekle birlikte, temel haklara en az müdahaleye olanak veren ölçülü bir sınırlama niteliğinde olup olmadığının incelenmesi gerekir.

11- Ölçülülük, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırma amaçları ile sınırlama araçları arasındaki ilişkiyi yansıtır. Ölçülülük denetimi, ulaşılmak istenen amaçtan yola çıkılarak bu amaca ulaşmak için seçilen aracın denetlenmesidir. Bu sebeple, kuralın hedeflenen amaca ulaşabilmek için elverişli, gerekli ve orantılı olup olmadığı değerlendirilmelidir.

12- Belirtilen nitelikleri gereği, Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ve aralarında sıkı bir ilişki bulunan, "temel hak ve hürriyetlerin özü", "demokratik toplum düzeninin gerekleri" ve "ölçülülük ilkesi" kavramları, bir bütünün parçaları olup, "demokratik bir hukuk devleti"nin özgürlükler rejiminde gözetilmesi gereken temel ölçütleri oluşturmaktadır.

13- Demokratik toplum hak arama özgürlüğünün tüm bireyler açısından mümkün olan en geniş şekilde güvence altına alındığı bir düzeni gerektirir. Demokrasilerde devlete düşen görev, bireyin hak arama özgürlüğünü kullanabilme imkânına sahip olmasını sağlamak, özellikle de bu imkânı ortadan kaldırmaya yönelik tutumlardan kaçınmak ve bu yönde gelebilecek olumsuz müdahaleleri engellemektir. Hak arama özgürlüğüne demokratik toplum düzeni yönünden zorunlu olmadıkça Devletin müdahale etmemesi gerekir. Bu hak meşru amaçlarla sınırlandırılabilir ise de bu sınırlama kişilerin bu hakkını yok edecek veya kullanılamaz hale getirecek şekilde yapılmamalıdır.

14- Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün temel unsurlarından biri mahkemeye erişim hakkıdır. Kişinin uğradığı bir haksızlığa veya zarara karşı kendisini savunabilmesi ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesi ve zararını giderebilmesinin en etkili yolu, yargı mercileri önünde dava hakkını kullanabilmesidir. Mahkemeye erişim hakkı, bireylerin iddia ve savunmalarını bir yargı mercii önünde ileri sürebilmelerine imkân sağlayan ve adil yargılanma hakkının bir unsuru olarak kabul edilen bir haktır.

15- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne göre, ulusal yasalarda mahkemeye erişim hakkının sağlanma derecesi, demokratik bir toplumdaki hukuk devleti ilkesi çerçevesinde, kişilerin mahkemeye erişim hakkını güvence altına almaya yetecek ölçüde olmalıdır. Mahkemeye erişim hakkı mutlak olmayıp bazı sınırlamalara tâbi olabilir. Bununla birlikte uygulanan sınırlamalar, mahkemeye erişim hakkının özünü zedeleyecek ölçüde veya şekilde olmamalıdır (Ashingdane/Birleşik Krallık, B.No:8225/78, 28.5.1985, § 57). Ayrıca mahkemeye erişim hakkının etkili olabilmesi, haklarına müdahale teşkil eden bir eyleme karşı koymak için kişinin açık ve pratik bir imkâna sahip olmasını gerektirir (Bellet/Fransa, B.No: 23805/94, 4.12.1995, § 36).

16- İtiraz konusu kural ile ihtiyati haciz talep eden birinin, bu kararın verildiği tarihten itibaren on gün içinde kararın infazını istemesi gerektiğini, aksi halde ihtiyati haciz kararının kendiliğinden kalkacağını kanun koyucu öngörmüştür.

17- İtiraz konusu ibareyle getirilen düzenleme incelendiğinde, düzenlemenin adil yargılanma hakkının bir unsuru olan "mahkemeye erişim hakkı"na ve dolayısıyla da adil yargılanma hakkına yönelik bir müdahale olduğu açıktır. Kuralla, ihtiyati haciz kararının verilmesinden sonra bu kararın verilmiş olduğu hususunun herhangi bir tefhim veya tebliğine gerek olmaksızın ve kararının verildiği tarihten itibaren on gün içinde kararın infazının istenmesinin zorunlu tutulduğu ifade edilmiştir. Bu süre içinde kararın infazı için başvurulmadığı takdirde ihtiyati haciz kararının kendiliğinden kalkması ihtimali gündeme gelebilecektir.

Kanun koyucunun, kuralla, "kararın verildiği tarihten" itibaren süreyi başlatmak suretiyle, dolaylı şekilde ihtiyati haciz kararı ile ilgili karşı tarafın süresiz şekilde bir tehdit ile karşı karşıya kalmamasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Bu durumda getirilen düzenleme ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin bulunup bulunmadığına bakılmalıdır.

18- Ölçülülük ilkesi gereğince, getirilen düzenleme ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin bulunması gerekmektedir. Orantılılık olarak da ifade edilen ölçülülüğün bu alt ilkesi, amaca ulaşmak için gerekli olan önlemin alınmasına imkân tanımakta, ancak amaca ulaşmak için gerekli olmayan önlemlere başvurulmasına ve ilgili hakkın ölçüsüz bir şekilde sınırlandırılmasına müsaade etmemektedir. Demokratik bir toplumda, temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın, bu sınırlamayla güdülen amacın gerektirdiğinden fazla olmaması gerekir. Orantılılık ilkesi, meşru bir amaca ulaşmak için gerekli olan sınırlayıcı araçlardan daha hafif olanı tercih edilebilecekken daha ağır olanına başvurulmasına izin vermez.

19- Sürelerin başlamasını düzenleyen Kanun'un 91. maddesinde, sürelerin, taraflara tebliğ tarihinden veya kanunda öngörülen hâllerde, tefhim tarihinden itibaren işlemeye başlayacağı öngörülmektedir. Bu bağlamda mahkeme tarafından verilen bir kararın davanın taraflarınca öğrenilebilmesi ancak tebliğ veya kararın tefhim yoluyla mümkün olabilmektedir. İtiraz konusu kural ise bu genel kuraldan ayrılmakta ve kararın verildiği tarihten itibaren süre

başlasa da bu kararın tebliğ veya tefhimi koşulunu aramamakta ve sürenin kararın verildiği tarihten itibaren başlayacağını öngörmektedir.

20- İhtiyati haciz kararı bilindiği üzere geçici bir hukuki koruma önlemidir. Kararın verilmiş olması kişinin hakka erişimi açısından yeterli değildir. Önemli olan, kararın infaz edilebilmesi açısından ihtiyati haciz talep eden lehine karar verildiği takdirde bu kararın infazını mümkün kılan açık ve belirli hükümlerin var olmasıdır. Aksi halde kararın tek başına varlığı kişinin geçici hukuki koruma kurumunun tanıdığı haklarını etkin kullanabilmesi açısından yeterli bir fırsat sağlayamayacaktır. Nitekim somut olayda lehine ihtiyati haciz kararı verilen davacının söz konusu kararı öğrenebilmesi açısından kararın kendisine tebliğ olunması veya tefhim olunması zorunlu tutulmamıştır. Bu durumda davacının bu kararın içeriğini yasal koşullara uygun şekilde öğrenme imkanı ise sınırlıdır. Kişiye usulüne uygun olarak tebliğ veya tefhim olunmayan bir hususun ise aleyhine sonuç doğurabilmesi kabul edilebilir değildir.

21- Zira, ihtiyati haciz kararının verildiği tarihten itibaren on gün içinde mahkemenin yargı çevresindeki icra dairesinden kararın infazını davacı talep etmek zorundadır. Ancak bu kararının davacıya tebliğ veya tefhim olunmadığı sürece davacının ihtiyati haciz kararının verildiğini öğrenmesi fevkalade zor ve sınırlıdır.

Bu noktada davacıdan her gün bu kararın verilip verilmediğini takip etmesi beklenemez. Nitekim değişik iş üzerinden verilen ihtiyati haciz kararlarında taleple ilgili karar numarası alındığı, karar numarasının verildiği an itibarıyla defterlerde kararın verildiği gün olarak bugünün gözüktüğü, buna rağmen kararın mahkeme başkanı/hakimince yazdırılması ve imzalanmasının çok farklı nedenlerle on günlük sürenin önemli bir kısmını dahi kapsayabildiği, hatta geçtiği görülebilmektedir.

Bu durum, asıl dava veya değişik iş dosyasındaki kararın verildiği tarihten itibaren on gün içinde yargı çevresindeki icra dairesinden kararın infazını istemeye mecbur olan tarafa kanunla verilmiş olan bu sürenin fiilen ve etkin olarak kullanılamaması sonucuna dahi kimi zaman yol açmaktadır.

22- İhtiyati haciz kararının kendiliğinden kalkması ihtimalinin usul hukuku anlamında telafisi imkansız veya zor hak kayıplarına yol açabileceği kuşkusuzdur. Zira davacı, asıl dava dosyası dışında ve ayrıca değişik iş dosyası üzerinden yeniden harç ödemek suretiyle tekrar talepte bulunmak zorunda kalacak, daha önce lehine verilmiş olan kararın bir şekilde karşı tarafça öğrenilmesi nedeniyle ise geçici hukuki korumadan sağlanan bir kısım yararlar ortadan kalkabilecektir.

Bu bağlamda ihtiyati haciz kararının verildiği tarihten davacının/talep edenin henüz haberdar olmadığı veya haberdar olmasının fevkalade güç olabileceği bir kararın verildiği tarihten itibaren on gün içinde mahkemenin yargı çevresindeki icra dairesinden infazı talep olunmadığından ihtiyati haciz kararının kendiliğinden kalkması halinin ortaya çıkardığı hukuki sonuçlar, hak arama özgürlüğünü amacını aşacak şekilde sınırlandırmaktadır.

23- Ayrıca, ihtiyati haciz kararının verildiği tarihten itibaren on gün içinde icra dairesinden kararın infazını istemeye mecbur tutan kuralın, söz konusu kararın infazının talep olunması noktasında icra dairesine başvurma noktasında "açık ve pratik bir imkân" sunduğu da söylenemez. Dolayısıyla kuralla mahkemeye erişim hakkına getirilen sınırlama, hak arama özgürlüğüne ilişkin hakkın Anayasa'da ifade edilen sınırlarını aşmakta ve bu hakkın kullanılmasını önemli ölçüde zorlaştırmaktadır. Kuralla bireylerin mahkemeye erişim hakkına

getirilen sınırlama demokratik toplum düzeninde gerekli olmayan ölçüsüz bir sınırlama niteliğinde olduğundan Anayasa'ya aykırıdır.

24- Somut başvuruda yani somut davada kararın verildiği tarihin yukarıda açıklanan gerekçeler gözetildiğinde taraflarca bilinmesi fevkalade zor ve sınırlıdır. Ancak daha önemlisi değişik iş dosyalarına dayalı olarak talep edilen ihtiyati haciz kararlarında talebin kabulüyle birlikte ihtiyati hacze ilişkin karar numarası verilmekte, karar numarası karar tarihi olarak gözükmekte, ancak kararın yazdırılması ve imzalanması sürecin ise çok farklı nedenlerle uzamaktadır. Bu durumun, kararın verildiği tarihten itibaren on gün içinde infaz amacıyla icra dairesine başvurmak için kanun koyucunun tanıdığı sürenin fiilen kullanılamaması sonucuna yol açtığı görülmektedir.

Davacıya/talep edene, karar ile ilgili kanunda belirtilen şekilde herhangi bir bildirim yapılmaması kararın verildiği tarihten itibaren on gün içinde kararın infazının istenmemesi ve kararın kendiliğinden kalkması sonucunu doğurabilmektedir. Bu hal ise somut olayda telafisi zor veya imkansız hallere yol açabilecektir.

Açıklanan nedenlerle kuraldaki ibarelerin, yukarıda genel olarak ve madde madde atıf yapılan Anayasa Mahkemesinin adı geçen kararı da gözetildiğinde Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırı olduğu değerlendirilmektedir.

SONUÇ:

2004 sayılı İİK m.261/f.1 hükmü gereği"alacaklı, ihtiyati haciz kararının verildiği tarihten itibaren on gün içinde kararı veren mahkemenin yargı çevresindeki icra dairesinden kararın infazını istemeye mecburdur. Aksi halde ihtiyati haciz kararı kendiliğinden kalkar." cümlesinde belirtilen "...verildiği tarihten itibaren..." ibarelerinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.13 ve m.36. hükmüne aykırı olup olmadığının değerlendirilmesi Anayasa Mahkemesinin yüksek takdirine sunulmuştur."